

ΠΡΟΤΥΠΑ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΑ ΓΥΜΝΑΣΙΑ

ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

4ο

Στην Νεοελληνική Γλώσσα, θα κάνουμε επανάληψη στα παρακάτω φαινόμενα:

1. Οι χρόνοι των ρημάτων
2. Οι εγκλίσεις του ρήματος
3. Κυριολεξία και μεταφορά

Έτοιμοι;

1. Οι χρόνοι των ρημάτων

Χρόνοι των ρημάτων είναι οι διάφοροι τύποι, οι διάφορες μορφές που παίρνουν τα ρήματα για να μας δείξουν **πότε** γίνεται κάτι.

π.χ.

Ο δάσκαλος λύνει την άσκηση στον πίνακα.

(τώρα - στο παρόν)

Ο δάσκαλος έλυσε την άσκηση στον πίνακα.

(πριν από λίγο, χθες η.λπ. - στο παρελθόν)

Ο δάσκαλος θα λύσει την άσκηση στον πίνακα.

(σε λίγο, αργότερα, αύριο κ.λπ. - στο μέλλον)

Χρόνος	Φανερώνει πως...	Παράδειγμα
Ενεστώτας	Αυτό που σημαίνει το ρήμα γίνεται τώρα στο παρόν, κατ' εξακολούθηση. Ή κάτι που επαναλαμβάνεται.	<i>Βγαίνει</i> ο ήλιος. επανάληψη: Κάθε πρωί ξυπνάω στις 6 και σηκώνομαι αμέσως.
Παρατατικός	Αυτό που σημαίνει το ρήμα γινόταν στο παρελθόν εξακολουθητικά ή με επανάληψη.	Χτες το απόγευμα διάβαζα .
Αόριστος	Αυτό που σημαίνει το ρήμα έγινε στο παρελθόν με διάρκεια μίας στιγμής, σύντομα.	Περάσαμε ωραία στο ταξίδι.
Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Αυτό που σημαίνει το ρήμα θα γίνεται με αδιάκοπη συνέχεια ή με επανάληψη.	Όλο το απόγευμα θα γράφω .
Συνοπτικός Μέλλοντας	Αυτό που σημαίνει το ρήμα θα γίνει στο μέλλον χωρίς συνέχεια ή επανάληψη.	Θα μιλήσω με τον καθένα σας ξεχωριστά.
Παρακείμενος	Αυτό που σημαίνει το ρήμα έγινε στο παρελθόν και είναι πια αποτελειωμένο την ώρα που μιλούμε.	Έχω διαβάσει τα μαθήματά μου.

Υπερσυντέλικος	Αυτό που σημαίνει το ρήμα ήταν τελειωμένο στο παρελθόν πριν γίνει κάτι άλλο.	Όταν έφτανες, εγώ είχα φύγει .
Συντελεσμένος Μέλλοντας	Αυτό που σημαίνει το ρήμα θα είναι τελειωμένο στο μέλλον, ύστερα από ένα ορισμένο χρόνο.	Στις 5 το πρωί θα έχω φύγει .

Από τα παραπάνω γίνεται φανερή και άλλη μία διάκριση των χρόνων. Η διάκριση αυτή αναφέρεται στο τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται αυτό που σημαίνει το ρήμα· αν δηλαδή γίνεται:

- α) εξακολουθητικά(κάτι που γινόταν ή γίνεται ή θα γίνεται πολλές φορές):** γράφω, θα γράφω, έγραφα
- β) στιγμιαία(κάτι έγινε ή θα γίνει μία φορά):** έγραψα, θα γράψω
- γ) αν έχει πια τελειώσει (συντελεστεί- κάτι έχει πραγματοποιηθεί):** έχω γράψει, είχα γράψει, θα έχω γράψει

Έτσι, έχουμε χρόνους:

Εξακολουθητικούς	<ul style="list-style-type: none"> • Ενεστώτας • Παρατατικός • Εξακολουθητικός Μέλλοντας
Στιγμιαίους	<ul style="list-style-type: none"> • Αόριστος • Στιγμιαίος Μέλλοντας
Συντελεσμένους	<ul style="list-style-type: none"> • Παρακείμενος • Υπερσυντέλικος • Συντελεσμένος Μέλλοντας

Τέλος, οι χρόνοι, ανάλογα με τη χρονική βαθμίδα που δηλώνουν (παρελθόν, παρόν, μέλλον), χωρίζονται σε **παρελθοντικούς**, **παροντικούς** και **μελλοντικούς**.

2. Οι εγκλίσεις του ρήματος

Εγκλίσεις είναι οι μορφές που παίρνει το ρήμα για να φανερώσει πώς παρουσιάζεται το νόημά του από εκείνον που μιλάει. Οι εγκλίσεις, δηλαδή, είναι συγκεκριμένες ρηματικές δομές που διαφοροποιούνται και ως προς τη μορφή (έχουν διαφορετικές καταλήξεις ή παίρνουν μπροστά διαφορετικά μόρια) και ως προς τις χαρακτηριστικές λειτουργίες που επιτελούν. Οι εγκλίσεις στη Νέα Ελληνική είναι τρεις: **η οριστική, η υποτακτική και η προστακτική.**

1. Η οριστική:

α) Σχηματισμός: η οριστική σχηματίζεται με τους ρηματικούς τύπους, χωρίς κάποιο μόριο μπροστά (διαβάζω / διάβασες) ή με το μόριο *θα* στους μελλοντικούς χρόνους (θα διαβάσω). Η οριστική εκφράζει την τοποθέτηση των γεγονότων σε κάποιο σημείο του χρονικού άξονα (παρελθόν, παρόν, μέλλον) και συναντάται σε όλους τους γραμματικούς χρόνους (ενεστώτα, παρακείμενο, παρατατικό, αόριστο, υπερσυντέλικο, μέλλοντα, συντελεσμένο μέλλοντα, εξακολουθητικό μέλλοντα).

β) Παίρνει άρνηση με το μόριο *δε(ν)* (δε θα διαβάσω).

γ) Φανερώνει-δηλώνει:

 Το **πραγματικό και βέβαιο**, π.χ. «Κάνει ζέστη σήμερα.».

Μπορεί όμως να δηλώνει και:

 Το **πιθανό**, π.χ. «Θα πέρασε από το σπίτι σου αλλά δε θα σε βρήκε».

 Το **δυνατό**, π.χ. «Θα έκανα τα πάντα για να σε κερδίσω.».

 Ευχή (ευχετική οριστική), π.χ. «Μακάρι να μην τον άκουγα.».

Λ Παράκληση, π.χ. «Δεν έρχεσαι αύριο μαζί μου στο σπίτι;».

II. Η υποτακτική:

α) Σχηματισμός: η υποτακτική σχηματίζεται με τα μόρια *να* ή *ας* + ρήμα (να φύγω / *ας* φύγω), καθώς επίσης μπορεί να συνοδεύεται και από τους συνδέσμους *αν, εάν, σαν, όταν, πριν, μόλις, άμα, για να, μήπως* κ.λπ..

β) Παίρνει άρνηση με το μόριο *μη(ν)* (Να μη μιλήσω.).

γ) Φανερώνει-δηλώνει (επικοινωνιακή λειτουργία):

Λ Επιθυμία, π.χ. «Ας είμαστε καλά.».

Λ Ενδεχόμενο, π.χ. «Αν διαβάσω θα περάσω στη σχολή που θέλω.».

Αλλά και:

Λ Προτροπή, π.χ. «Ας φύγουμε τώρα γιατί αργήσαμε.».

Λ Παραχώρηση, π.χ. «Ας έρθει και ο φίλος σου μαζί.».

Λ Ευχή, π.χ. «Ας έχει την Παναγιά κοντά του!».

Λ Το δυνατό, π.χ. «Στο σπίτι να δεις καβγάς που έγινε!».

Λ Απορία, π.χ. «Να πέτυχα άραγε στις εξετάσεις;».

Λ Πιθανό, π.χ. «Έρθει δεν έρθει, εγώ θα πάω.».

Λ Προσταγή ή απαγόρευση, π.χ. «Μην ξανάρθεις σπίτι».

III. Η προστακτική:

α) Σχηματισμός: περιορίζεται στο 2^ο πρόσωπο ενικού και πληθυντικού και σχηματίζεται με ειδικές ρηματικές καταλήξεις: **i)** στο θέμα του ενεστώτα, το οποίο παρουσιάζει το γεγονός που δηλώνει το ρήμα στην εξέλιξή του (ατελής ποιόν ενέργειας), π.χ. γράφε / γράφετε, και **ii)** στο θέμα του αορίστου, το οποίο παρουσιάζει το γεγονός που δηλώνει το ρήμα συνοπτικά (τέλειο ποιόν ενέργειας), π.χ. γράψε / γράψτε / ντύσου / ντυθείτε. Ο σχηματισμός αυτός της προστακτικής με τα δύο θέματα, του ενεστώτα και του αορίστου, δε δηλώνει όμως αντίστοιχη χρονική βαθμίδα, δεν υπάρχει δηλαδή προστακτική για το παρόν και το παρελθόν, αφού η προσταγή είναι εξ' ορισμού μια εντολή που τοποθετείται στο μέλλον (ζητάμε από κάποιον να κάνει κάτι που δεν έχει πραγματοποιηθεί ακόμη). Αυτό που δηλώνει είναι το διαφορετικό ποιόν ενέργειας (**τέλειο:** το γεγονός που δηλώνει το ρήμα παρουσιάζεται συνοπτικά ή **ατελής:** το γεγονός που δηλώνει το ρήμα παρουσιάζεται μη συνοπτικά, δηλαδή στην εξέλιξή του). Άρα, η προστακτική είναι «άχρονη».

β) Δεν παίρνει άρνηση (για να δώσουμε μια αρνητική διαταγή και να εκφράσουμε μια απαγόρευση πρέπει να καταφύγουμε στην υποτακτική: (να) μη γράφεις / (να) μη γράψετε)

γ) Φανερώνει-δηλώνει:

Λ Προσταγή (Φύγε!).

Λ Προτροπή (Φύγε λίγο και εσύ να ξεκουραστείς.).

Λ Παράκληση και ειδικότερα **άμεση παράκληση** (Φύγε, σε παρακαλώ.).

~ Παραχώρηση / άδεια (Φύγε, άμα θέλεις.).

~ Ευχή (Πήγαινε, παιδί μου, στο καλό!).

~ Έντονη ενέργεια (Δέγε-λέγε, με έπεισες.).

Σημείωση: η απαγόρευση δεν μπορεί να εκφραστεί με γνήσια προστακτική, γι' αυτό δανειζόμαστε τύπους της υποτακτικής, π.χ. (να) μην πας σπίτι.

3. Κυριολεξία και μεταφορά

Κυριολεξία είναι η χρήση των λέξεων ή των φράσεων με την ακριβή, την πραγματική τους σημασία.

π.χ. Ο Αντώνης κόβει το ψωμί σε φέτες.

Μεταφορά έχουμε όταν χρησιμοποιούμε μία φράση ή μία λέξη με διαφορετική από την πραγματική της σημασία. Κατά την μεταφορά, δηλαδή, μεταφέρουμε τη σημασία μιας λέξης ή φράσης σε άλλες που έχουν κάποια μικρή ή μεγάλη ομοιότητα, με αποτέλεσμα ο λόγος μας να γίνεται πιο παραστατικός και εκφραστικός.

π.χ. Κόβει το μυαλό του Αντώνη. (= Ο Αντώνης είναι έξυπνο παιδί.)

ΚΑΛΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΝΕΦΕΛΗ ΜΠΙΤΖΑΝΑΚΗ
Φιλολόγος